

MIȘCĂRILE SOCIALE ÎN PREAJMA ȘI ÎN TIMPUL ANULUI REVOLUȚIONAR 1848 ÎN MOLDOVA

Vasile Călestru

După tratatul de la Adrianopol (1829), în condițiile desființării monopolului economic otoman, proprietarii funciari sunt interesați tot mai mult în procesul de schimbare a prețurilor pământului. Ei manifestă, totodată, tendința de a desființa boierescul, pe căi favorabile lor.

Noua clasă, burghezia, își manifestă deschis veleitățile de a ieși din starea de inferioritate și de a prelua sau măcar de a participa cu drepturi egale la viața politică.

Munca de clacă a fost pusă în slujba proprietarilor. Alte aspecte social-economice sunt: fiscalitatea excesivă, ca urmare a condițiilor interne, abuzurile aparatului de stat, adăugate la cele ale proprietarilor și arendașilor.

Menționăm și calamitățile naturale din Moldova în anii 1846-1849: seceta, invazia lăcustelor, epizotiile, epidemia de holeră, condițiile social-economice precare a țării. În ținutul Fălciului, în 1847, ca urmare a invaziei lăcustelor, a fost distrusă recolta pe o suprafață de 100.000 fâci. Proprietarii sunt îngrijorați și solicită intervenția autorităților. La 18 iunie 1847, spătarul Theodor Vasiliu se adresează Ministerului de Interne printr-o jalbă în legătură cu acest eveniment. Raportul nr. 5533 din 26 iunie 1847, trimis Isprăvniceiei ținutului Fălciu, Ministerului de Interne, arată că reclamația lui Th. Vasiliu este neîntemeiată: "că nu s-a dat înlesnirea cuvenită în stârpirea lăcustelor de pe moșia Huși". De asemenea, lipsa de nutreț, frigul și bolile (epizootia) au provocat moartea a numeroase vite.

Formele de manifestare a luptei țăranilor au fost: plângerile adresate autorităților administrative, care erau cele mai simple forme, strămutările masive în interiorul țării, fuga peste hotare, nesupunerea la îndeplinirea obligațiilor feudale și răzvrătirea directă și violentă.

Amplizarea procesului de strămutare a țăranilor în epoca Regulamentelor Organice reflectă condițiile grele impuse țăranilor prin dispozițiile noii legiuri.

În anii 1846-1849 s-au strămutat locuitorii din ținuturile Suceava, Fălciu și Roman.

Ispravnicul ținutului Fălciu menționează localitățile Odaia-Bogdana, Lunca Banului, Stănilești. Locuitorii părăsesc unele orașe în căutarea hranei. Astfel, în iulie 1847, 100 de locuitori ai orașului Huși au plecat în ținutul Covurlui, apoi Roman, Botoșani, Bacău și Tg. Neamț. Tot în acest oraș încep să pribegască birnicii și însurății din Corni (42 de oameni), cu scopul de a scăpa de boieresc și celelalte îndatoriri.

S-a creat astfel în țară o stare de tensiune, care amenința să se transforme într-o mișcare cu caracter general.

De obicei, țăranii revendicau: reducerea obligațiilor de muncă, chiar desființarea boierescului și obținerea de pământ suficient.

Printre mijloacele de constrângere, în perioada Regulamentelor Organice, amintim izgonirile cu consecințe grave asupra gospodăriilor țărănești, bătaia, condamnările la ocnă.

De asemenea, sătenii, în 1846, bat pe oamenii proprietarilor sau molestează și amenință pe arendași.

La 31 august 1838, stolnicul D. Juvara trimite o jalbă Isprăvniceii Fălciu, arătând că locuitorii din Roșieiști refuză a-și îndeplini obligațiile de boieresc: "Locuitorii satului Roșieiști nu se supun a-mi lucra zilele boierescului după așezământ, din care pricină...au fugit împrăștiindu-se prin toate locurile, lăsându-mi păpușoi pe câmp neculeși de-i mănâncă vacile lor"¹ Isprăvnicia va interveni pentru ca locuitorii satului să lucreze "zilele boierescului după așezământ".

Într-o cerere din 24 noiembrie 1847, arendașul arată că locuitorii satului Boțești din ținutul Fălciu, "luând o obraznică îndrăzneală și slobozenie, calcă peste legiunile lor datorii...și nu se supun cătră nici una din acele"

Pe lângă toate acestea, locuitorii refuză să are pământul arendașului: "lăsând locurile de arătură s-au apucat de arat pe a mele și pe a ale mele și pe unde le tuna în cap fără să aibă vreo voi sau să mă întrebe pe mine"²

În anul următor(1848), starea de nemulțumire a populației sporește. La 22 martie 1848, Isprăvnicia Fălciu ordonă privighetarului ocolului Prut (vezi Porunca nr. 4068) să cerceteze cele cuprinse în legătură cu reclamația locuitorilor din Bumbăta pentru imas.

La 28 aprilie, locuitorii din același sat trimit o jalbă Isprăvniceii Fălciu, arătând obijduirile ce pătinesc din partea posesorilor moșiei, Toderașcu Burghel.

Isprăvnicia cere privighetorului ocolului să cerceteze cele cuprinse în jalba locuitorilor (inclusiv bătaia locuitorilor, femeile și copiii fiind înspăimântați)³

O situație asemănătoare este relatată de vornicul Ilie Kogălniceanu. În jalba din 2 iulie 1848, redactată la Râpile, (comuna Arsura) și adresată Isprăvniceii Fălciu, el își manifestă dezaprobarea față de locuitorii care au împrumutat bani și s-au sustras de la lucru: "ei umblă dosindu-se de-ai putea lua în lucru", încât "pâinea se scutură pe pământ și iarba se usucă...rămânând necosită"⁴.

Postelnicul Iancu Costachi se adresează Isprăvniceii Fălciu, printr-o jalbă, trimisă din Mălăești la 4 iulie 1848, arătând nesupunerea locuitorilor la îndatoririle boierescului: "I-au chemat astăzi înaintea mea...între toată obrăznicia au venit, încât las că au rămas neînduplecați, dar, totodată, ca niște bontușcici s-au atins chiar și de cinstea me, cu feluri de cuvinte îndestul de atacaritoare și cu sumeții"⁵ Postelnicul insistă, rugând ca Isprăvnicia să intervină pentru ca locuitorii să se supună și să-și îndeplinească îndatoriile potrivit Așezământului (numărul zilelor boierescului -n.n.).

La 27 noiembrie, căminarul G. Săulescu adresează o jalbă Isprăvniceii Fălciu, împotriva unor locuitori răzeși din Spârcaceni, care sunt stăpâniți mereu "de un duh de revoltă și de nesupunere și de anarhie, se îmfațoșează astăzi... între locuitori și mai vârtos între răzeși"

Locuitorii consideră "că ar fi sosit timpul când să se ridice în contra proprietarilor, să împartă moșiile sau cel puțin să se încalce proprietățile lor"⁶.

Tot mai mult se recurge la o formă de constrângere inumană: izgonirea țăranilor nesupuși de pe moșii. Astfel, proprietarii își măreau rezerva feudală prin includerea loturilor țăranilor izgoniți. Visteria însăși intervenea uneori pentru a tempera zelul unor proprietari. De exemplu, în aprilie 1820, Visteria cere Isprăvniceii Fălciu să nu îngăduie izgonirea bejenarilor de pe moșia Cârligați, proprietate a serdarului W. Dumitriu. Visteria recomandă ca în aplicarea pedepsei să se uzeze de multă prudență pentru a nu se provoca fuga locuitorilor.

În anii 1831-1834 mișcările sociale cresc în intensitate, pentru prima dată fiind trimise unitățile armate.

Fuga peste hotare reprezintă o altă formă a luptei țăranilor. Cel mai mare număr de fugari provenea din satele de pe malul Prutului. Comunicația relativ ușoară între cele două maluri permitea realizarea unor strânse legături între locuitori.

Trecerea Prutului nu se făcea întotdeauna ușor, ea prilejuia adesea ciocniri violente. De exemplu, 12 locuitori din Stănilești-Fălciu au încercat să treacă Prutul. Vechilul satului a sesizat planul acestora, i-a urmărit, împreună cu alți oameni din sat și i-au ajuns la malul Prutului, numai pe bărbați, femeile reușind să treacă Prutul. Dacă se întorceau, erau trecuți în rândul bejenarilor, ale căror obligații față de fisc se reglementau într-o manieră specială.

Tendința de pribegie a satelor se accentuează în anii 1840-1841, în special a acelor de pe malul Prutului. Unii locuitori sunt izgoniți, deoarece provoacă răzvrătirea satelor sau amenință viața proprietarilor. Alte categorii de izgoniți sunt: răzeșii, a căror pământuri au fost luate de proprietari, locuitorii fiind alungați din țărguri.

Ocârmuirea din Moldova, prin propriile sale mijloace, s-a străduit să asigure o mai severă pază a graniței și a satelor situate în lungul acesteia. Pichetele de soldați din miliție, așezate la distanțe mari, nu puteau asigura un control permanent și eficace. De aceea, cel puțin în perioadele critice. Paza era întărită cu mazili, obligați să facă cu schimbul, câte 15 zile de serviciu pe graniță, și chiar cu locuitorii satelor; acesta mai ales în timpul iernii când, apa fiind înghețată, comunicația se putea face fără dificultate.

La 19 ianuarie 1841, Iași, prin adresa nr. 978, a Ministerului de Interne, către Hătmănie, se cerea ridicarea jandarmilor din satul Colțul Cornii "puși păzitori locuitorilor, ca să nu fugă peste Prut"⁸

La 16 februarie 1841, Comandantul graniței, într-un raport către Hătmănie, trimis din Mânzăteștio-Vechi, cerea să se ia măsuri de a opri pribegirea locuitorilor⁹

Pribegirea, ca formă de manifestare a nemulțumirii țăranilor, are loc și în anii următori. Astfel, la 15 ianuarie 1847, locuitorii frunțași, mijlocași și codași din satul Stănilești ocolul Prut, ținutul Fălciu, trimit o chezășie, în care arată că nu vor mai pribegi în stânga Prutului, și de asemenea își vor îndeplini îndatoririle¹⁰. În aceeași zi, a fost dată chezășia locuitorilor din satul Vetrișoiaia, ocolul Prut, ținutul Fălciu, că nu vor mai pribegi în stânga Prutului și de asemenea își vor îndeplini îndatoririle¹¹.

În septembrie 1847 și locuitorii din satul Pogănești au pribegit.

În Raportul Isprăvniceii Fălciu către Ministerul de Interne, din 16 februarie 1848, se arată cauzele pribegirii unor locuitori peste hotare și măsurile luate (15

locuitori din satul Berezeni, 3 locuitori din satul Vicoleni și 3 din Pogănești): lipsa pâinii și a nutrețului pentru hrana vitelor, numeroase biruri și datorii.

Prin Porunca (Ordinul) nr. 7680 a Ministerului de Interne, din 4 mai 1848, Isprăvniceii Fălciu trebuia să cerceteze și să prezinte situația cu privire la locuitorii din Berezeni, Vicoleni și Pogănești, fugiți peste Prut¹²

Totodată, satele erau supuse unui sever și permanent control, iar locuitorii acestora erau siliți să semneze angajamente, denumite chezășii în limbajul timpului - expresie a sistemului feudal de răspundere colectivă, prin care se obligau "unul pentru altul și toți pentru unul" "că nimeni nu va pribegi"¹³

Așa, spre exemplu, la 27 decembrie 1847, Departamentul din Lăuntru comunica Isprăvniceii Fălciu că "cu prilejul înghețării Prutului, din unele sate aflătoare pe graniță pribegesc locuitorii dincolo". Pentru a se evita acest lucru se dispunea ca Isprăvnicia "să întărească paza cu mazili vrednici, să siguri psască pe lăcuiitori prin închezășluri unii cu alții și să aibă neadormită priveghere asupra urmărilor lor ca să nu probegească cumva căci la așa întâmplare ea va fi răspunzătoare" În urma acestui ordin Isprăvnicia întărește paza cu un număr de 35 de mazili și, la începutul anului următor, dă dispoziții severe privighetorilor de ocoale în conformitate cu care aceștia sunt îndatorați să umble "cu neconținere prin datele de pe graniță, cu deșteaptă luare aminte și priveghere a nu să face vreo pribegire...trăgând pe sub cumpăt știința fieștecăruia din tot satul de nu cumva să sfātuiesc între dânșii întru acesta". În același timp, se hotărăște să fie desemnat câte un mazil sau privileghet "a să purta și sară și nopțe, precum au mai urmat...care să fie datori a raportui stăpânului de moșie sau posesoru și vechilul ce vor fi prin sate" În chezășiile luate satelor se specifică, printre altele, următoarele: "...ne închizășluim unul pentru altul și toți pentru unul pentru ca atât lăcuiitorii birnici, cât și pentru celelalte trepte dajnice și alții aflători în satul nostru, nu vor urma a pribegi în a stânga Prutului, dar nici măcar pe la alte locuri...Iar la întâmplare...când ar pribegi, noi, cei în urmă, suntem răspunzători a plăti atât capitațiilor lor...cât și toate havalelele. Ne îndatorim că vom urma cu necontemire, zi și nopțe, atât în strajă, cât și cu luare aminte pentru fieștecare localnic și alte ci sfātuiri și uneltiri ar revărsa dinspre care simțind orice fel de rale a vreunui dintre noi și ne vom înștiința...apoi nu numai să fim răspunzători...dar și criminalicește să fim osândiți..." Privighetorul ocolului Podeni raporta Isprăvniceii că a făcut "cuigi șnuruite în ceară tare și cu pecetea ocolului: împunându-se îndatoriri vornicului ca în toată dimineața să meargă cu ace cuigă la proprietarul sau posesorul și vechilul moșiilor..." (Tr. 1339, p.1521, dos.nr.1078, f.1,8,35,36,62. Dosarul este intitulat "Paza graniței Prutului").

Măsurile severe pe care le-au luat Ocârmuirea, pentru paza graniței și a satelor situate de-a lungul acestuia, rezultă și din documentul din 8 ianuarie 1849, pe care îl prezentăm în integral: "La toți privighetorii, polițai și comisariilor./ Potrivit înțălesului luminatului ofis, să vă scrie privighetorilor de ocoale ca la către trii sate să rânduiască către un mazil din cei mai destoinici a ocolului și piste trii mazili au privileghiat ca întru niconținere să facă pătrunzătoare cercetare prin sate, prin cătune, pe la odăi și prin păduri, unde sunt locuri dă adăpost și cari undi s-ar găsi niști strini trecând în Moldova di pisti hotar supt numi schimbat, în paza cuvinită să-i trimată în cercetare isprăvnicii,

având niadormită privighere și însuși privighetorul de ocoale, ca nu cumva în ocolul său să găsească niște asemenea strini mistuiți, și nitrimetând la isprăvnicii, căci învinovățirea sa va fi aspră și neiertată, având și datorie a raportui de două ori pe fieșticare săptămână la isprăvnicie despre rezultatele aceștii îndatoriri. Asămine să va porunci poliței târgului Huși”

Locuitorii satului Berezeni-Fălciu sunt hotărâți să ia cu forța pământurile de care au nevoie sau să părăsească cu toții moșia. Funcționarul Isprăvniciei, trimis la fața locului, raportează la 10 septembrie 1849 că, cu toate încercările sale de a-i liniști, aceștia “mi-au smuncit jalba lor din mână și cu cuvinte înbălurătoare s-au dus, lăudându-se că au a trece de-a stânga Prutului, unde sunt duși și neamurile lor și vor lăsa pe posesor păgubaș de cei ce are a lua de la dânșii”. Aceeași împotrivire o au și locuitorii satului Vicaleni (ținutul Fălciu).

La scurt timp după Adunarea de la Iași (Hotelul “Petersburg” 27 martie 1848), autoritățile locale acționau cu duritate comform ofisurilor domnești împotriva participanților la revoluție sau a simpatizanților revoluției.

Pe temeiul ofisului domnesc¹⁴, către Isprăvnicia Fălciu, pentru prinderea răzvrătiților, luându-se știință prin niște jidavi iscoditori trimeși de domnul isprevnic, că Costache Moruz cu Dumitrache Cuza s-ar afla la moșia Barboșii, “proprietate a domnului postelnic Ioan Cuza din acel ținut”

Căpitanul relatează despre deplasarea la Barboși și încercarea de a aresta pe D. Cuza aflat la curtea boierească a tatălui său, Ioan Cuza. În cele din urmă, Dim. Cuza este arestat și trimis la Huși. În casă se afla și Costache Moruz, care deși a opus rezistență va fi arestat și el și dus la Huși pentru a fi judecat. El va mărturisi în prezența președintelui Judecătoriei, Costachi Pangrati, că avea de gând să adune oameni înarmați și să meargă la Galați, spre a da foc târgului, pentru a elibera pe frații lui de arme care erau arestați în cazarma din oraș.

Planul lui era de a provoca o răscoală a țăranilor, care urmau să vină la Iași și “să oboare tronul”. Locuitorii nu s-au lăsat ademeniți de cuvântările lui, respingându-i toate cererile.

După alte câteva deplasări, C. Moruzi s-a dus în satul Barboși, unde locuitorii au refuzat să-l urmeze. Atunci el se hotărî să acționeze singur, dar totul s-a încheiat printr-un eșec¹⁵

La sfârșitul verii și în toamna anului 1848, măsurile restrictive ale autorităților împotriva revoluționarilor sunt din ce în ce mai severe.

Astfel, prin Adresa Departamentului Dreptății din 30 august 1848, Iași, cu nr. 2833 către Tribunalul Criminalicesc se face cunoscut că maiorul Mihail Kogălniceanu a fost oprit de a mai practica avocatura.

Isprăvnicia ținutului Fălciu, prin ofisul din 28 septembrie 1848 nr.176, poruncise să fie duși la moșia lor, sub supravegherea dregătorilor Mitică Roset la Bohotin și Alecu Cuza, fiul răposatului postelnicului Ioan Cuza la moșia Barboși, rotodată cei doi nu aveau voie să se deplaseze de pe moșia lor sau să se întâlnească cu cineva¹⁶

Nicu Catargiu, fiul postelnicului Ștefan Catargiu, prin Ofisul domnesc nr. 176, urma să fie trimis la moșia Platonești și păzit acolo¹⁷.

Din Raportul Isprăvnicia ținutului Fălciu către Departamentul Treburilor din Lăuntru (11 noiembrie 1848), aflăm despre statornicirea lui Lascăr Catargi la moșia Platonești din ținutul Fălciu, "unde s-au pus de isprăvnicie un slujitor spre a nu eși în cuprinsul hotarălor moșii". I se interzice totodată să comunice sau să se întâlnească cu cineva din afară¹⁸

Acțiunile de supraveghere și de urmărire a revoluționarilor din Moldova și Valahia s-au desfășurat până la sfârșitul anului 1849. Astfel, la 9 decembrie 1849, Poliția târgului Huși trimite un raport Isprăvniciei ținutului Fălciu, în care se arată următoarele: "Primindu-să porunca cinstitei isprăvnicii supt No. 3914, urmată după a Departamentului supt No. 16450, s-au și pus în lucrare pentru privighere feșilor ca au făcut parte la tulburările întâmplăte în Valahia și care, după mijlocire Curților răsăenești și a Porții Otomanicești, este oprită intrarea lor în țară, despre care cu supunere să aduce la cunoștință".

NOTE:

1. *Documente privitoare la anul revoluționar 1848 în Moldova* (Gh. Ungureanu, coord. St., Buc, 1960, p. 15).
2. Gh. Platon, *Din lupta maselor țărănești în Moldova în preajma și în timpul anului revoluționar 1848*, în "Studii și articole de istorie", vol VII, Buc. 1965
3. *Documente privitoare la anul revoluționar 1848* p. 212.
4. *Documente privitoare* - p. 257
5. *Ibidem*, p. 259.
6. *Ibidem*, p. 319.
7. *Ibidem*, p. 25
8. *Ibidem*
9. *Ibidem*
10. *Ibidem*, p.64-66.
11. *Ibidem*, p.66
12. *Ibidem*, p.220
13. Gh. Platon, *Una din formele de luptă - fuga peste hotare, în* "Revista arhivelor", 1 anul 6, București, 1963, p. 144-145.
14. *Vezi Raportul din 5 aprilie 1848 al candidatului Baltă, căpitan de slujitori al ținutului Fălciu.*
15. *Anul revoluționar 1848 în Moldova*, Editura de Stat, Buc. 1950, p. 68-70.
16. *Ibidem*, p.267
17. *Ibidem*, p. 268
18. *Ibidem*, p.288